

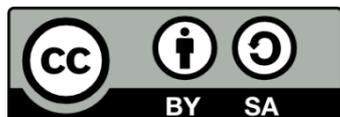

Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη.

Ενότητα 4: Κατά Μάρκον, Κατά Ματθαίον και κατά Λουκάν
Ευαγγέλιον.

Αικατερίνη Τσαλαμπούνη.

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Κατά Μάρκον, Κατά Ματθαίον και κατά Λουκάν Ευαγγέλιον.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο.

Η χρονική προτεραιότητα του Μκ (1).

- Στη σειρά των κανονικών βιβλίων το Μκ καταλαμβάνει πάντοτε τη δεύτερη θέση.
- Στην αρχαία Εκκλησία εθεωρείτο η επιτομή των Μτ και Λκ – για αυτό λίγα τα υπομνήματα του ευαγγελίου στην αρχαιότητα.
- Από τον 19^ο αι. διατυπώνεται η άποψη ότι το Μκ προηγείται των υπολοίπων ευαγγελίων.

Η χρονική προτεραιότητα του Μκ (2).

- Ολόκληρο σχεδόν το περιεχόμενο του ευαγγελίου (εκτός από 30 στίχους) παρατίθεται στα Λκ και Μτ.
- Οι Μτ και Λκ συμφωνούν στη χρονολογική σειρά των γεγονότων και διδασκαλιών – στο ιδιαίτερο υλικό τους έχουν τη δική τους σειρά.
- Οι παράλληλες διηγήσεις των τριών συνοπτικών είναι γλωσσικά βελτιωμένες και θεολογικά επεξεργασμένες στους Μτ και Λκ.

Ο συγγραφέας του ευαγγελίου.

- Ο τίτλος του ευαγγελίου (επιγραφή) προέρχεται από το 2ο αι. και μαρτυρεί την πίστη της Εκκλησίας ότι το ευαγγέλιο προέρχεται από τον Ιωάννη Μάρκο.
- Σύμφωνα με την Κ.Δ. ο Μάρκος ήταν συνεργάτης του Παύλου και του Πέτρου.
- Πολλοί σύγχρονοι υποστηρίζουν ότι ο συγгр. Είναι ένας ιουδαίος ελληνιστής που ζει εκτός Παλαιστίνης.

Περιεχόμενα / Δομή.

- Μεσσιανικές απαρχές (Πρόδρομος, βάπτιση, πειρασμοί).
- Τα θαύματα του Μεσσία – η σύγκρουσή του προς τους εκπροσώπους της παλιάς τάξης.
- Η δημιουργία του νέου λαού του Θεού.
- Απόρριψη του Μεσσία από τον Ισραήλ.
- Αποκάλυψη του Πάθους.
- Είσοδος στην Ιερουσαλήμ – τελευταίες διδασκαλίες.
- Πάθος και ανάσταση.

Μαρτυρίες της εκκλησιαστικής παράδοσης.

- Πολλοί αρχαίοι εκκλησιαστικοί συγγραφείς διασώζουν την πληροφορία ότι ο Μάρκος απηχεί τη διδασκαλία του Πέτρου.
- Σύμφωνα με τον Παπία ο Μάρκος είναι ερμηνευτής του Πέτρου.
- Ωστόσο στο Μκ δεν απαντούν οι θεολογικές διδασκαλίες του Πέτρου.

Θεολογικά γνωρίσματα του ευαγγελίου.

- Δεν ενδιαφέρεται να παρουσιάσει τη διδασκαλία αλλά το πρόσωπο του Ιησού.
- Αποφεύγει την ονομασία «Χριστός». Προτιμά τον τίτλο «υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», τον οποίο χρησιμοποιεί ο Ιησούς για τον εαυτό του.
- Ο Ιησούς αποφεύγει τον τίτλο του Μεσσία (μυστικό του Μεσσία).
- Ο Ιησούς πάντοτε περιβάλλεται από τους δώδεκα μαθητές αν κι αυτοί δεν καταλαβαίνουν πάντοτε το νόημα των πράξεων και λόγων του.

Το ύφος και η γλώσσα του ευαγγελίου.

- Ύφος προφορικό - απλό - χαρακτηρίζεται από ζωηρότητα: ιστορικός ενεστώτας + απλή παράταξη.
- Κυκλικό βλέμμα του Ιησού.
- Ελληνιστική κοινή γλώσσα – πολλές λαϊκές λέξεις – πλεονασμοί – αραμαϊσμοί – λατινισμοί.

Αναγνώστες, τόπος, χρόνος συγγραφής.

- Δεν προϋποτίθενται αναγνώστες εξοικειωμένοι με την Π.Δ. και με τις ιουδαϊκές συνήθειες.
- Τόπος συγγραφής πιθανόν η Ρώμη: α) ο Πέτρος έδρασε στη Ρώμη, β) τα πρώτα κείμενα που χρησιμοποιούν το Μκ είναι η Α΄ Κλημ και ο Ποιμήν του Ερμά, γ) πολλές λατινικές λέξεις, δ) μνεία διωγμών, ε) το κύρος και η διάδοση αυτού του ευαγγελίου συνδέονται με μία μεγάλη εκκλησία.
- Γράφηκε στη δεκαετία του 60 και ίσως πριν το 70 μ.Χ.

Το τέλος του ευαγγελίου.

- Τελειώνει το ευαγγέλιο στο 16,8, όπως μαρτυρούν πολλά αρχαία χειρόγραφα;
- Φαίνεται ότι οι στίχοι 9-20 προστέθηκαν πολύ νωρίς από την εκκλησία και δεν αμφισβητήθηκε η κανονικότητά τους.
- Τουλάχιστον 4 διαφορετικές εκδοχές για το τέλος του ευαγγελίου.

Η σημασία του Μκ.

- Το κατά Μάρκον εισάγει το φιλολογικό είδος του «ευαγγελίου».
- Στο λειτουργικό έτος το Μκ διαβάζεται τα Σάββατα και τις Κυριακές της Μ. Τεσσαρακοστής και τις καθημερινές των τελευταίων εβδομάδων της περιόδου Μτ και Λκ.

Το Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο.

Μτ και τα υπόλοιπα συνοπτικά (1).

- Ολόκληρο σχεδόν το υλικό του Μκ.
- Κοινό υλικό με το Λκ (240 στίχοι).
- Ιδιαίτερο υλικό του Μτ (1/6 του ευαγγελίου).
- Στο κοινό με το Μκ υλικό το Μτ ακολουθεί τη σειρά του Μκ. Στο υπόλοιπο υλικό ακολουθεί τη δική του σειρά.

Μτ και τα υπόλοιπα συνοπτικά (2).

- Η πρόσληψη του Μκ από τους Μτ και Λκ δηλώνει :
 - Τη γεωγραφική διάδοση του Μκ.
 - Τη θεμελιώδη σημασία που έχει το Μκ.
 - Τη θεολογική του αναγνώριση από την αρχαία Εκκλησία.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Μτ (1).

- Διατηρεί το βασικό πλαίσιο των κινήσεων και διδασκαλιών του Ιησού και το επεκτείνει: αρχίζει με τη γενεαλογία και τη γέννηση του Ιησού και τελειώνει με τις εμφανίσεις του Αναστάσιου και την εντολή «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη».
- Ενώ στο Μκ το πάθος του Ιησού αποτελεί το βασικό γεγονός προς το οποίο προσανατολίζεται ο αναγνώστης, εδώ οι θαυματουργικές πράξεις και οι διδασκαλίες του Ιησού (πολλές από αυτές λείπουν από το Μκ) τοποθετούνται μεταξύ των δύο πόλων της διήγησης: γέννηση – ανάσταση.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Μτ (2).

- Οργάνωση του υλικού σε ομάδες με ομοειδές υλικό – όχι στην αρχική συνάφεια.
- Ο Μτ όχι απλώς συλλέκτης υλικού αλλά ερμηνευτής των λόγων και έργων του Ιησού μέσα στις ιστορικές συνθήκες της Εκκλησίας.
- Οργάνωση σε 5 μεγάλες ενότητες: επί του όρους ομιλία (5-7), οδηγίες προς τους μαθητές για το κήρυγμα (9,35-11,1), παραβολές της Βασιλείας (13,1-53), Εκκλησιαστικός Λόγος (18,1-19,1), Εσχατολογικός Λόγος (24,1-26,1).
- Ενδιάμεσα παρεμβάλλονται μικρές ομάδες λογίων του Ιησού.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Μτ (3).

- Συχνά ο Μτ αναμειγνύει τα όρια μεταξύ παρελθόντος (τα ιστορικά γεγονότα) και παρόντος (η εκκλησία) . Είναι ο πρώτο συγγραφέας της Κ.Δ. που χρησιμοποιεί τον όρο «έκκλησία» (π.χ. Μτ 18, 15-18. 27, 45-54).
- Χρήση της Παλαιάς Διαθήκης: ο Ιησούς αποτελεί εκπλήρωση των επαγγελιών της Π.Δ.

Ο συγγραφέας: οι αρχαίες μαρτυρίες (1).

- Αρχαία εκκλησιαστική παράδοση: ο Ματθαίος – Λευί, ο τελώνης μαθητής του Ιησού (Μτ 9,9 εξ.).
- Παπίας: «Ματθαῖος μὲν οὖν ἑβραΐδι διαλέκτῳ τὰ λόγια συνετάξατο, ἠρμήνευσε δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος» (Ευσέβιος, *Εκκλ. Ιστορία* 3.39.16).
- Ειρηναίος: «Ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ καὶ γραφὴν ἐξήνεγκε τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν» (Ευσέβιος, *Εκκλ. Ιστορία* 5.8.2).

Ο συγγραφέας: οι αρχαίες μαρτυρίες (2).

- Μία πρώτη συλλογή λογίων του Ιησού, την οποία συνέταξε ο Ματθαίος στα αραμαϊκά.
- Αυτά τα λόγια υπομνηματίσθηκαν με τρόπο που δεν ικανοποιούσε τον Παπία, ο οποίος ανέλαβε την ερμηνεία τους στο έργο του *«Λογίων Κυριακῶν ἐξηγήσεως συγγράμματα πέντε»*.

Ο συγγραφέας: η σύγχρονη έρευνα.

- Δε φαίνεται πιθανό το ελληνικό ευαγγέλιο του Ματθαίου να είναι μετάφραση κάποιου αραμαϊκού πρωτοτύπου.
- Το πρόβλημα της πηγής Q.
- Ο συντάκτης του ευαγγελίου είναι ιουδαιοχριστιανός με ραββινική κατάρτιση και γνώση της Π.Δ.
- Γνωρίζει την ελληνική γλώσσα.
- Η κοινότητα, στην οποία ζει συναπαρτίζεται από χριστιανούς πρώην Ιουδαίους και πρώην εθνικούς.

Οι πηγές του Μτ.

- Η πηγή των Λογίων.
- Το κατά Μάρκον.
- Η παράδοση της Εκκλησίας, μέσα στην οποία έδρασε ο ευαγγελιστής (Μ).

Αναγνώστες, τόπος, χρόνος συγγραφής.

- Αναγνώστες εξοικειωμένους με την Π.Δ. και τις ιουδαϊκές παραστάσεις και αντιλήψεις.
- Τόπος συγγραφής: Καισάρεια, Ιερουσαλήμ, Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια.
- Μεταξύ 70 και 80.

Η κοινότητα του Μτ.

- Μία κοινότητα η οποία πιθανόν βρίσκεται σε αντιπαράθεση με τους Ιουδαίους.
- Πιθανόν αυτή η κοινότητα βρίσκεται στη Συρία (Αντιόχεια).
- Μία κοινότητα που αποτελείται από πρώην Ιουδαίους και εθνικούς.

Κεντρικές Θεολογικές ιδέες.

- Η διδασκαλία του Ιησού περί βασιλείας του Θεού.
- Ο Ιησούς είναι ο Μεσσίας – στο πρόσωπό του πραγματοποιούνται οι προφητείες της Π.Δ.
- Η συνέχιση της «οικονομίας» του Θεού στις δύο διαθήκες.
- Αντιϊουδαϊκός χαρακτήρας.
- η δικαιοσύνη του ανθρώπου ως απάντηση στη σώζουσα δικαιοσύνη του Θεού.

Η θέση του Μτ στη ζωή της Εκκλησίας.

- Παρατίθεται συχνότερα από τους εκκλησιαστικούς συγγραφείς.
- Επηρεάζει τους αρχαίους εκκλησιαστικούς συγγραφείς – καταλαμβάνει την πρώτη θέση στα ευαγγέλια ίσως λόγω του διδακτικού του χαρακτήρα.
- Διαβάζεται στη Θ. Λειτουργία στο διάστημα: Δευτέρα Αγ. Πνεύματος – Κυριακή πριν την Κυριακή προ της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού.

Το Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο.

Ο συγγραφέας του Λκ.

- Διακρίνεται για τη γλωσσική καλλιέργεια και την ακριβέστερη ιστορική τοποθέτηση των εκτιθέμενων γεγονότων.
- Ο μαθητής του Παύλου Λουκάς.

Ο αντιμαρκιωνιτικός πρόλογος.

«Οὗτος [ο Λουκάς] προῦπαρχόντων ἤδη
εὐαγγελίων ... προτραπείς ὑπὸ πνεύματος ἁγίου
ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἀχαΐαν τὸ πᾶν τοῦτο
συνεγράψατο εὐαγγέλιον, δηλῶν διὰ τοῦ
προοιμίου τοῦτο αὐτὸ ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἄλλα ἐστὶ
γεγραμμένα καὶ ὅτι ἀναγκαῖον ἦν ἐν τοῖς ἐξ ἔθνῶν
πιστοῖς τὴν ἀκριβῆ τῆς οἰκονομίας ἐκθέσθαι
διήγησιν ὑπὲρ τοῦ μὴ ταῖς ἰουδαϊκαῖς
μυθολογίαις περισπᾶσθαι αὐτούς, μήτε ταῖς
αἰρετικαῖς καὶ κεναῖς φαντασίαις ἀπατωμένους
ἀστοχῆσαι τῆς ἀληθείας».

Ο πρόλογος του ευαγγελίου.

«Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι
διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν
πραγμάτων καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς
αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου
ἔδοξε κάμοι παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν
ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε,
ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν
ἀσφάλειαν»

(Λκ 1,1-4).

Περιεχόμενο / Δομή.

- 1,1-4: Πρόλογος.
- 1,5-4,13: προϊστορία, μεσσιανικές απαρχές.
- 4,4—9,50: Δράση στη Γαλιλαία.
- 9,51-19,27: Πορεία προς την Ιερουσαλήμ.
- 19,28-21,38: Είσοδος στην Ιερουσαλήμ – διδασκαλίες πριν το πάθος.
- 22-23: Το Πάθος.
- 24: Ανάσταση, εμφανίσεις, ανάληψη.

Πηγές του ευαγγελίου.

- Το κατά Μάρκον ευαγγέλιο.
- Η πηγή των Λογίων.
- Η ιδιαίτερη πηγή του Λκ (L).

Αναγνώστες, τόπος, χρόνος συγγραφής.

- Απευθύνεται κυρίως σε χριστιανούς πρώην εθνικούς.
- Ρώμη, Αχαΐα, Βοιωτία, Έφεσος.
- Μετά το 70 μ.Χ.

Θεολογική διδασκαλία του Λκ.

- Αμβλύνεται η αναμονή των εσχάτων – τονίζεται η δράση του Αγίου Πνεύματος.
- Προσπάθεια ακριβέστερης ιστορικής τοποθέτησης των γεγονότων.
- Τα γεγονότα περιγράφονται κάτω από το φως της Ανάστασης.
- Πολλοί ύμνοι και προσευχές.
- Ατμόσφαιρα χαράς.
- Φιλική στάση προς τις ρωμαϊκές αρχές.
- Ομοιότητες με τη θεολογία του Παύλου.
- Ενδιαφέρον για τις αδύναμες κοινωνικές ομάδες.

Το Λκ στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας.

- Διαβάζεται από την Κυριακή που ακολουθεί μετά την Κυριακή μετά την Ύψωση του Τιμίου Σταυρού μέχρι την Κυριακή του Ασώτου.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αικατερίνη Τσαλαμπούνη. «Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη. Κατά Μάρκον, Κατά Ματθαίον και Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS377/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

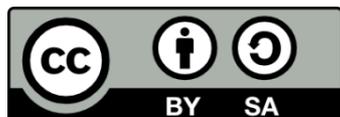
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Δημοσθένης Κακλαμάνος
Θεσσαλονίκη, 9.6.2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

